

op M_2 en M_3 slechts twee. Waar en hoe heeft nu voor het eerst de draaiing plaatsgevonden? Is het niet veel waarschijnlijker, dat de meerjukkige kiezen zich uit de tweejukkige ontwikkeld hebben door toevoeging van nieuwe jukken aan de achterzijde der reeds bestaande, zonder draaiing?

Wat de redactie van het boek aangaat, zoo zou onderget. zich de opmerking willen veroorloven, dat door de bijzondere uitvoerigheid en nauwkeurigheid van den schrijver de lectuur niet gemakkelijk is, maar dat, als men zich de moeite getroost de beschrijvingen en betoogen nauwgezet te lezen, daarin veel belangwekkends en tot onderzoek aansporends is te vinden.

De uitvoering van het boek, met de talrijke figuren in den tekst, valt te prijzen, maar de correctie verdient dit niet; om slechts enkele voorbeelden aan te halen: op bldz. 63 staat: Beim Macacusembryo hat die Zahnleiste", wat moet zijn „Nebenleiste"; op bldz. 47: „Aufstellungszentren" in plaats van „Aufhellungszentren", en op bldz. 42 zijn de figuren 34 en 35 met elkaar verwisseld.

Groningen.

J. F. VAN BEMMELEN.

A. DENKER und W. BRÜNINGS, *Lehrbuch der Krankheiten des Ohres und der Luftwege*. Jena, GUSTAV FISCHER, 1912, 643 bldz. Prijs 14 mark, geb. 15 mark.

Het aantal hand- en leerboeken op het gebied der keel-neus-oorheelkunde is tegenwoordig legio. Toch zal dat van DENKER en BRÜNINGS zich zonder twijfel een groot aantal vrienden verwerven. Het heeft in de eerste plaats het praktische voordeel, dat het de ziekten zoowel van de ooren als die van mond, neus en keel behandelt, en bovendien de directe onderzoekingsmethoden van luchtpijp en bronchiën en van den slokdarm. Niet alleen hebben klinisch deze verschillende terreinen talloze punten van aanraking, maar ook uit een oogpunt van techniek behooren zij, wat onderzoek en behandeling betreft, bij elkaar. Voor den student en voor den arts-niet-specialist is het bovendien een groot praktisch voordeel, te kunnen volstaan met één enkel leerboek, dat, in aanmerking genomen de rijke stof, die het behandelt, waarlijk niet duur is.

De tweede reden, waarom dit boek zich onder zijn talloze collega's een voorname plaats zal veroveren, is, dat het op meesterlijke wijze is bewerkt, kort en helder, en opgeluisterd door een zeer groot aantal meerendeels uitstekende afbeeldingen. Zeldzaam in een leerboek zijn de vele gekleurde afbeeldingen, die niet op losse bladen, maar zeer praktisch tusschen den tekst zijn opgenomen. Die welke op mond-ziekten betrekking hebben, zijn overgenomen uit de „Krankheiten

des Mundes" van MICKULICZ en KÜMMEL; terwijl strottenhoofdsziekten zijn weergegeven naar zeer fraaie, oorspronkelijke platen van dr. STÜTZ te Jena (pastel) en van dr. HENNIG te Koningsbergen (olieverf); vooral de laatste zijn schitterend.

Het boek richt zich geheel naar de behoeften van de praktijk: anatomie en physiologie vinden in korte overzichten een plaats vóór de verschillende hoofdstukken; mikroskopische afbeeldingen ontbreken zoo goed als geheel.

Het heeft geen nut, over de verschillende opvattingen der schrijvers omtrent tal van bijzondere vragen van gedachten te gaan wisselen. Het boek is zoo objectief als dat mogelijk is, waar het een aantal onderwerpen behandelt, waarin de schrijvers zelf zoo actief hebben gearbeid (bijv. DENKER in de aandoeningen der neusbijholten; BRÜNINGS in de directie onderzoekingsmethoden). Ik volsta met nog te vermelden, dat de hoofdstukken oor, neus en neuskeelholte zijn bewerkt door DENKER, mond, mondpharynx, strottenhoofd en de directe onderzoekingswijzen door BRÜNINGS. H. BURGER.

LEHMANN's *medizinische Handatlanten*. XXIV. G. BRÜHL, *Lehrbuch und Atlas der Ohrenheilkunde*, 3e Aufl. J. F. LEHMANN's Verlag, München 1913. Prijs 14 mark.

IV. L. GRÜNWALD, *Lehrbuch und Atlas der Krankheiten der Mundhöhle, des Rachens und der Nase*. J. F. LEHMANN's Verlag, München 1913. Prijs leerboek 12 mark, atlas 10 mark.

De kleine dikke atlasjes van LEHMANN zijn algemeen bekend in de geneeskundige wereld. Zij hebben aanbeveling niet meer van noode. Het is intusschen aardig te zien, hoe zij met elken nieuwen druk in omvang groeien. Oorspronkelijk als atlas bedoeld, zijn het al spoedig volledige handboeken geworden. Merkwaardig is in dit opzicht vooral het werk van GRÜNWALD, die atlas en leerboek in afzonderlijke deeltjes geeft; het leerboek echter is zelf zóó rijk geïllustreerd, dat het met zijn 223 prenten den kleinen atlas van 57 „vielfarbigen Tafeln" in de schaduw stelt.

BRÜHL heeft m. i. den juisten weg gekozen, door atlas en leerboek tot één geheel te maken, waar de platen hun plaats vinden in de hoofdstukken, waar zij thuisbehooren. Sedert den vorigen druk is de oorheilkunde zóó belangrijk vooruitgegaan, dat het boek haast geheel moest worden omgewerkt. Ook was het, bij ernstig streven naar korthed, onmogelijk de niet gewenschte toeneming in omvang te keeren. Soortgelijke klachten slaakt ook GRÜNWALD, wiens leerboekje thans 800 bladzijden telt!

Hoewel ook deze twee leerboeken aan pathologie en behandeling